

УДК 330.341.1

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДОВГОХВИЛЬОВОЇ ДЕПРЕСІЇ КОНДРАТЬЄВСЬКОГО ЦИКЛУ

А.А. Олешко, канд. екон. наук,
Національний університет ДПС України

Постановка проблеми. Сучасна економіка ввійшла в завершальну фазу низхідної Кондратьєвської хвилі, вичерпавши потенціал економічного зростання на основі попереднього технологічного укладу. Класичний прояв довгохвильової депресії – уповільнення темпів зростання продуктивності ресурсів та зменшення вкладу інноваційного чинника в розвиток економіки.

Через структурні деформації в національному господарстві і високу залежність макроекономічної динаміки від низькотехнологічноукладних експортоорієнтованих галузей та іноземних інвестицій вітчизняна економіка стала вкрай уразливою до зовнішніх збурень та кон'юнктури світових ринків. Невиконання державою інноваційної функції послабило вплив інноваційного чинника на процеси виходу з кризи. Абсолютне зменшення обсягів фінансування інноваційно-інвестиційних програм, продукування інновацій, реалізації інноваційної продукції мало гальмуючий вплив на національну економіку, наслідки якого будуть відчутними і в наступні роки.

За таких умов мінімізація негативних впливів довгохвильової депресії Кондратьєвського циклу та прискорення виходу з неї можливі лише за активної участі держави, спрямованої на активізацію науково-технічної діяльності та інноваційного чинника макроекономічної динаміки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За оцінками зарубіжних учених довгохвильова депресія триватиме з 2010 до 2018 (2020) року [1–5], а у 2012–2015 роках світова економіка сягне дна низхідної хвилі п'ятого Кондратьєвського циклу [1].

Першопричиною кризи є вичерпання інноваційних можливостей попередньої технологічної парадигми (завершення п'ятого Кондратьєвського циклу) і «перетікання» інвестиційних ресурсів зі сфери безпосереднього продукування матеріальних благ та інновацій у сферу фінансів і фінансового посередництва.

На межі переходу від п'ятого до шостого Кондратьєвського циклу відбувається формування шостого технологічного укладу, становлення та зростання якого визначатимуть глобальний розвиток у найближчі два-три десятиліття. Українськими вченими відібрані 10 проривних технологій шостого технологічного укладу, що знаходяться на різних стадіях розробки, але мають першочергове значення в середньо- та довгостроковій перспективі [6]: портативні інформаційні пристрої, що сполучають можливості персонального комп'ютера, доступу до Інтернету,

Запропоновано практичні підходи до антикризового регулювання економіки, спрямовані на подолання довгохвильової депресії Кондратьєвського циклу. Обґрунтовано ключові напрями активізації наукового потенціалу та формування шостого технологічного укладу.

Ключові слова: антикризове регулювання, Кондратьєвський цикл, довгохвильова депресія, економічна криза, інноваційні чинники економічного розвитку.

отримання телевізійного зображення та телефонного зв'язку; паливно-акумуляторні автомобілі, тобто автомобілі з гібридними двигунами, що працюють на водно-кисневому паливі та електроенергії; презиційне сільськогосподарське виробництво, тобто комп'ютеризоване управління виробництвом зернових культур з урахуванням земельних умов; масова кастомізація продукції і торгівля за допомогою Інтернету; виникнення стилю життя, пов'язаного з використанням засобів інформатики та Інтернету в усіх аспектах – робота, навчання, здійснення покупок тощо; поява «віртуальних секретарів» – інтелектуальних комп'ютерних програм високого рівня, що допомагають розв'язувати численні проблеми та орієнтуватись в потоках інформації, а з часом здійснювати низку рутинних операцій; генетично змінені організми; комп'ютеризоване медичне обслуговування; альтернативні джерела енергії; інтелектуальні, мобільні роботи.

Перехід до шостого технологічного укладу та прискорення процесів подолання довгохвильової депресії здійснюються шляхом впровадження ефективної економічної політики держави, яка має ґрунтуватися на неокейнсіанських положеннях підтримки платоспроможного попиту, інвестування у базові технології та використанні стратегії запуску інновацій [2]. Подолати депресію у світовій економіці допоможе тільки нова глобальна інноваційна хвиля та неокейнсіанські методи макроекономічного регулювання з використанням антикризових заходів [7]. За цим підходом реалізація економічної політики держави передбачає ефективне застосування інструментарію антикризового регулювання, спрямованого на активізацію інноваційного чинника економічного зростання.

Мета статті – розробка напрямів антикризового регулювання національної економіки, спрямованих на подолання довгохвильової депресії Кондратьєвського циклу та формування шостого технологічного укладу.

Загальносвітові тенденції формування постіндустріально-інформаційного суспільства на інноваційній основі та динаміза-

ція глобальних кризових процесів визначають вектор антикризового регулювання національної економіки. У загальному розумінні антикризове регулювання як складова державного регулювання економіки – це процес упередження, недопущення та мінімізації органами державного управління негативних наслідків криз з метою забезпечення сталого економічного розвитку.

Звичайно, забезпечити безкризове функціонування економіки неможливо, але держава може і повинна максимально акумулювати резерви до протистояння, зменшення глибини і тривалості протікання, мінімізації негативних наслідків кризової фази економічного та інноваційного циклів. Для цього мають бути задіяні ефективні методи та інструменти антикризового регулювання.

Подолання Кондратьєвської кризи можливе шляхом активізації інструментарію антикризового регулювання на інноваційній основі.

Вихід на траєкторію позитивної макроекономічної динаміки та сталого економічного розвитку на основі шостого технологічного укладу залежить від двох взаємопов'язаних напрямів:

- активізації наукового потенціалу;
- стимулювання високотехнологічного виробництва (див. рисунок).

Реалізація цих напрямів має здійснюватися в межах ефективно сформованої національної інноваційної системи (НІС), що в сучасній теорії визначається як сукупність різноманітних інститутів, котрі сумісно і кожний окремо вносять свій вклад у створення і розповсюдження новітніх технологій, утворюючи при цьому систему, яка служить урядам для формування й реалізації політики, що впливає на інноваційні процеси [8]. Слід зазначити, що концепція НІС, яка інтегрувала сучасні досягнення у сфері науково-технічного прогресу і передбачає взаємодію та взаємозв'язки між елементами інноваційної системи, у сучасних умовах реалізується урядами переважної більшості країн світу.

Рис. Схеми антикризового регулювання на засадах Кондратьєвського вчення*

* Розроблено автором.

Процеси активізації наукового потенціалу, який є складовою інтелектуального потенціалу нації, зумовлюють зростання результативності фундаментальних та прикладних досліджень, продуктування інновацій, що в свою чергу формують параметри розвитку високотехнологічного сектору економіки. Надалі підвищення рівня технологічної укладності стає рушієм економічного розвитку.

Активізація наукового потенціалу має ґрунтуватися на таких підйомах:

- стимулювання та підвищення мотивації праці наукових та науково-технічних працівників;
- підвищення рівня інформатизації наукової сфери, у тому числі розширення доступу до інформації про досягнення світової науки в галузі нових технологій;
- розширення співпраці вітчизняних науковців з провідними науковими школами світу, реалізація спільних науково-технічних проєктів з Євросоюзом, країнами СНД та іншими країнами;
- підтримка досліджень, здійснюваних

вищими навчальними закладами дослідницького типу;

- забезпечення доступу установ та організацій, що здійснюють наукові дослідження у пріоритетних сферах науки і техніки, до дешевих кредитних ресурсів;

- зростання питомої ваги витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи у ВВП;

- фінансування наукових досліджень виключно відповідно до визначених пріоритетів;

- забезпечення фінансування у повному обсязі та підвищення результативності державних цільових та науково-технічних програм, зокрема у сфері енергозбереження, альтернативних джерел енергії, нанотехнологій, авіабудування, космічної промисловості, мікроелектроніки тощо.

Ефективне кадрове забезпечення інноваційних перетворень є вихідним пунктом до реалізації антикризової політики на інноваційних засадах.

Фундаментальні наукові дослідження,

науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи мають бути спрямовані на створення потужного високотехнологічного сектору національної економіки на основі шостого технологічного укладу. Як показав досвід глобальної фінансово-економічної кризи 2008–2010 рр., її негативний вплив на IT-індустрію та сферу високих технологій загалом був значно меншим, ніж на низькотехнологічні та сировинні галузі економіки, за винятком виробництва сільськогосподарської продукції, що є закономірним в умовах глобальної продовольчої кризи. Високотехнологічний сектор національних економік виявився менш уразливим до кризових явищ. Зазначений факт дає змогу зробити висновок, що зростання частки високотехнологічної продукції у структурі ВВП дозволить не тільки стимулювати інноваційний розвиток, а й підвищити стійкість національної економіки до зовнішніх впливів, зменшити її залежність від світової кон'юнктури сировинних ринків і, у кінцевому рахунку – підвищити антикризовий потенціал національної економіки та забезпечити високі темпи економічного зростання у довгостроковій перспективі.

Основними властивостями високотехнологічної продукції є висока додана вартість та наукоємність, синергетичний вплив на суміжні сектори економіки, виконання функції локомотива економічного розвитку.

Розбудова високотехнологічного сектору економіки включає наступні складові:

- підвищення інноваційної активності промислових підприємств у напрямі створення технологічних інновацій;

- посилення зв'язків «наука – виробництво» у напрямі продукування об'єктів промислової власності відповідно до потреб ринку та вимог сьогодення;

Література

1. Айвазов А. Либеральные сказки и кондратьевские волны // Профиль. – 2008. – № 40 (595). – <http://www.profile.ru>
2. Акаев А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом / Системный мониторинг и региональное развитие / Ред. Д.А. Халтурина, А.В. Коротаяев. – М.: УРСС, 2009. – С. 141–162.
3. Глазьев С. Мировой экономический кризис как процесс смены технологических укладов // Вопросы экономики. – 2009. – № 3. – С. 26–38.
4. Кузык Б.Н. Инновационно-технологическое развитие России в прогнозе динамики цивилизаций // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – Т. 1. – 2010. – № 1 (3). – С. 181–197.
5. Moody James Bradford. The Sixth Wave: How to Succeed in a Resource-Limited World, 2010. – 452 p.
6. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення: науково-аналітична доповідь / За ред. В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. та прогнозув., Ін-т

- стимулювання внутрішнього попиту на вітчизняну високотехнологічну продукцію;

- формування науково-виробничих комплексів, що забезпечуватимуть повний інноваційний цикл: від продукування інновації до масового випуску інноваційного продукту;

- розвиток фінансування НДДКР та виробництва інноваційної продукції за рахунок використання механізмів ринку цінних паперів, венчурного підприємництва, пільгового кредитування;

- реалізація програм підтримки високих технологій;

- стимулювання експорту та досягнення позитивного балансу зовнішньоекономічної торгівлі високотехнологічною продукцією.

Формування ключових галузей та інноваційних технологій шостого технологічного укладу стане стрижнем виходу з кризи, пожевлення національної економіки та закладення підвалин довгострокового економічного розвитку на інноваційній основі.

Висновки. Єдиний шлях виходу України на траєкторію сталого економічного розвитку – реалізація антикризової стратегії на інноваційних засадах. Рушієм економічного розвитку в найближчі десятиліття будуть інновації та технології шостого технологічного укладу, стимулювання яких дасть змогу досягти таких макроекономічних орієнтирів як зростання зайнятості, виробництва, доходів до бюджету і, в кінцевому рахунку, добробуту населення.

Загалом подолання негативних тенденцій у національній економіці вбачається у реалізації механізму антикризового регулювання, спрямованого на формування стійкої до зовнішніх і внутрішніх збурень постіндустріально-інформаційної економіки на інноваційних засадах.

- демографії та соц. дослідж. НАН України, 2009. – 106 с.
7. Кузьменко В.П. Развитие людської цивілізації на початку ХХІ століття у довгострокових прогнозах Миколи Кондратьєва і Питирима Сорокіна // Стратегічна панорама. – 2010. – № 1. – С. 107–115.
8. Інвестування української економіки. Монографія / За ред. А.І. Сухорукова. – К.: Національний інститут проблем міжнародної безпеки, 2005. – 440 с.

А.А. Олешко **АНТИКРИЗИСНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ ДЛИННОВОЛНОВОЙ ДЕПРЕССИИ КОНДРАТЬЕВСКОГО ЦИКЛА**

Предложены практические подходы к антикризисному регулированию экономики, которые направлены на преодоление длинноволновой депрессии Кондратьевского цикла. Обоснованы ключевые направления активизации научного потенциала и формирования шестого технологического уклада.

УДК 338.45.01

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБА ТА ХЛІБОБУЛОЧНИХ ВИРОБІВ УКРАЇНИ

О.С. Ралко,
Національний університет харчових технологій

Постановка проблеми. Кожне підприємство працює в ринкових умовах, тому вивчення ринку є важливим і невід’ємним елементом підприємницької діяльності. Обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні постійно скорочуються. Частка потужних підприємств у загальному виробництві хліба та хлібобулочних виробів значна і становить близько 90%. Проте встановити реальну частку, обсяги виробництва та обсяги реалізації малих підприємств, пекарень та міні-пекарень досить складно, оскільки не ведеться статистичного обліку цих суб’єктів. Таким чином, постає необхідність у всебічному дослідженні ринку хліба та хлібобулочних виробів в Україні з метою виявлення причин, наслідків та факторів, що на нього вплинули.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Означеними питаннями в Україні займаються В.Г. Федоренко, Є.В. Єрмаков, Ж.А. Говоруха, І.В. Федулова, К.Ю. Омельченко, Н.В. Остапченко, Н.П. Скригун, О.В. Михайленко, О.М. Васильченко, О.О. Терещенко, П.Т. Саблук, С.В. Пеструха, Т.В. Полінчик-Ярова, Т.В. Майорова та інші.

За офіційними даними, в натуральному виразі обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів підприємствами хлібопекарської промисловості в Україні протягом 1990–2011 рр. постійно скорочуються (рис. 1), проте автором зроблена спроба довести, що фактичні обсяги виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні, виходячи з їхнього споживання, не змінюються.

Метою статті є дослідження причин скорочення виробництва хліба та хлібобулочних виробів протягом 1990–2011 рр. в Україні, виявлення наявності/відсутності зв’язку між змінами добробуту населення, чисельності населення та зміною обсягу виробництва хліба та хлібобулочних виробів.

Проаналізовано стан ринку хліба та хлібобулочних виробів України. Розглянуто основні чинники, що впливають на цей ринок. Досліджено залежність між зміною обсягів виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні та зміною чисельності її населення. Здійснено порівняння фактичного рівня споживання хліба та хлібобулочних виробів в Україні та обсягів їх виробництва.

Ключові слова: ринок хліба та хлібобулочних виробів України, фактичне споживання хліба, життєвий цикл галузі, динаміка обсягу виробництва хліба та хлібобулочних виробів в Україні.